

TÜRK KÜTÜPHANECİLİĞİ

TÜRK KÜTÜPHANECİLER DERNEĞİ BÜLTENİ

3. Cilt

1989

3. Sayı

ISBN Uygulaması Üzerine

Sonuna yaklaştığımız Yirminci yüzyılın ikinci yarısına, bu zaman diliminde ortaya konulan harika buluşlar ve teknolojik ilerlemeler dolayısıyla çeşitli adlar verilmiştir. "Uzay Çağı", "Bilgisayar Çağı" "Teknoloji Çağı" gibi adlar, bunların bir kaçıdır. Oysa ona "Standartlar Çağı" demek, belki de, en doğrusudur. Çünkü, kanaatimize göre, çağımıza ad veren bütün başarıların temelinde "standartlaşma" yatmaktadır. İnsanoğlu üretim tekniklerinde, üretilen mallarda ve hizmetlerde standartlaşmayı gerçekleştiremedi, bilim ve teknolojiye bugünkü yere gelinmesi imkânsızlaşmıştı.

Günümüzde standartlaşmanın en açık niteliği, onun tümüyle milletlerarası boyutlar kazanmış olmasıdır. Mahallî, bölgesel veya millî düzeylerdeki standartlar artık günümüz insanının ihtiyacını karşılayamıyor. Eşya, üretim ve hizmetlerdeki ihtiyaçlara artık milletlerarası standartlar cevap verebiliyor. Bu kuşkusuz, ulaşım ve iletişim alanındaki ilerlemelerin tabii bir sonucudur.

Kütüphaneciliğin ilgili bulunduğu hizmet alanındaki standartlar ise, edinilen milletlerarası deneyimlerin ışığında, hizmetlerde verim, kolaylık ve sür'at sağlıyor. Bu da insanların mutluluğuna önemli katkılarda bulunuyor.

Bir standartlar mesleği olan kütüphanecilikte, 1960'dan başlayarak, milletlerarası standartlaşma yolunda büyük adımlar atılmış, çok önemli başarılar sağlanmıştır. Ürünleri pek çok ülkenin "kataloglama kuralları"na temel oluşturan ISBD (International Standard Bibliographic Description = Milletlerarası Standart Bibliyografik Niteleme) adlı standart çalışmaları bunların en önemlileridir. Kuşkusuz kütüphanecilik ve bilgilendirme (enformasyon) bilimi alanında çıkarılmış başka pek çok standartlar vardır (Bunların Türkçeleştirilmiş olanları Dr. Ayşe F. Öksüzöğlü tarafından TKDB [XXXI, 2(1982) 67-76ss.])'de yayımlandı).

Milletlerarası standartlaşma yolundaki, kütüphaneciliği dolayısıyla ilgilendiren önemli bir adım da ISBN (International Standard Book Number = Milletlerarası Standart Kitap Numarası) ile ISSN (International Standard Serial Number = Milletlerarası Standart Süreğenyayın Numarası) adlı standartlardır. Bunların ilki 1975'de, ikincisi 1977'de Türk

standartı olarak da yayımlanmış, fakat uzun süre uygulamaya konulamamıştı. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürü sayın Hasan Duman'ın gayretleri ile, iki yıl evvel ISBN'nin Türkiye'de uygulanmasına geçilmiş ve Türkiye'de yayımlanan kitaplara da bu milletlerarası numaranın verilmesine başlanmıştır.

Ne var ki, Türkiye'de, öteki türden fikir ve sanat eserleri ile birlikte kitaplara da verilmeğe, ISBN'den önce başlanmış olan bir numara daha vardır ki, ISBN'nin uygulamaya geçilmesinden sonra da, o numaranın verilmesi sürdürülmektedir. Bu ise bazı karışıklıklara ve çelişiklere sebep olmaktadır. Bu karışıklıklar, milletlerarası planda skandallara sebep olacak derecelere varabilmektedir. Bunun tipik bir örneği, Millî Eğitim Bakanlığı'nın bazı yayınlarında görülebilir. Anılan yayınlarda, ISBN kısaltmasından sonra, yazılması gereken milletlerarası numara değil, Kültür Bakanlığı Fikir ve Sanat Eserleri Dairesi'nden alınmış olan numara yazılmıştır.: ISBN 88.34.Y.0002.201 şeklinde. Buradaki ISBN kısaltmasının yanındaki numara dizisi ile, numara dizisinin de kısaltma ile ilgisi ve ilişkisi yoktur. Bu numarayı gören başka ülkeler yayıncı ve kütüphanecileri büyük şaşkınlık geçirecekler ve numaranın sırrını çözmek imkânını da bulamayacaklardır. Böyle bir numaranın, hem de bir Bakanlığın yayınlarında yer bulması, ancak skandal olarak nitelenebilir.

Aslında ISBN, yayıncılara, kitapçılara yararlı bir milletlerarası kimlik numarası. Yer yüzünde yayımlanan her kitaba ayrı bir numara verilmesini, böylece onun başka eserlerle karıştırılmasının önlenmesini amaçlıyor. Bu kimlik numarası bir yandan kitapların ısmarlanma işlemlerinde rahatlık, kolaylık ve sür'at sağlarken, bir yandan da fikrî hakların korunmasına yardımcı oluyor. Numaranın, kitapları ayırıcı niteliği dolayısıyla, yeni katalojlama kurallarında bir "niteleme" ögesi olarak kaydedilmesi de öngörülmüştür.

Kültür Bakanlığı Fikir ve Sanat Eserleri Dairesince bant, plak, kaset gibi öteki fikir ve sanat eserleri yanında kitaplara verilen numaranın işlevi, millî düzeyde olmak üzere, ISBN'nin aynıdır. Milletlerarası Standard numara alan bir esere ayrıca, "millî" düzeyde numara verilmesi, kanaatımızca, gereksiz bir kırtasiyecilikten başka bir şey değildir. Üstelik bu, andığımız gültünc, aslında ağılanacak, karışıklara sebep olabilmektedir. Ayrıca, ISBN'nin aynı Bakanlığın bir birimince, "yayın kodu" diyebileceğimiz öteki numaranın başka bir birimince veriliyor olması da üzerinde önemle durulması gereken bir çelişkidir. Öyleyse ne yapılmalı?

Yapılacak iş basit: Kültür Bakanlığı Fikir ve Sanat Eserleri Dairesince kitaplara "yayın kodu" verilmesi uygulaması hemen durdurulmalıdır. ISBN'in verilmesi görevi ise, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nce, bu Daire'ye devredilmelidir. Çünkü, yukarıda da belirttiğimiz gibi, ISBN daha çok yayıncılık ve kitap ticareti ile ilgili bir kimlik numarasıdır; fikrî hakları bakımından da önem taşır. Bu bakımdan anılan dairenin şimdiye kadar verdiği numara yerine kitaplara bu numarayı vermekle görevlendirilmesi yerinde olur; tabii, onlar için de milletlerarası standard bir numara sistemi kabul edilinceye kadar öteki fikrî eserlere "millî" düzeydeki yayın konumu da vermeğe devam ederek.

Doç. Dr. Necmeddin Sefercioğlu
TKD Genel Başkanı